

XVIII. NEKOMUNITÁRNÍ PRÁVO EU. PRÁVNÍ ÚPRAVA DRUHÉHO A TŘETÍHO PILÍŘE EU

1. Druhý pilíř EU: Společná zahraniční a bezpečnostní politika

a) Společná zahraniční a bezpečnostní politika obecně

Maastrichtská smlouva zdůraznila nutnost identity Evropské unie na mezinárodní scéně. Unie dnes představuje světový ekonomický kolos srovnatelný s USA, a v okamžiku nadcházejícího přijetí nových členů bude největší světovou ekonomickou mocností. Tomu nutně musí odpovídat i její **politický význam na mezinárodní scéně**, zejména s ohledem na dosavadní hegemonii USA. Evropská unie, byť není subjektem mezinárodního práva, je již dnes významným subjektem mezinárodních politických a ekonomických vztahů a je proto třeba, aby tak ve vlastním zájmu vystupovala. Jednání o Amsterodamské smlouvě byla v tomto ohledu poznamenána reakcí Unie na konflikt v bývalé Jugoslávii, která byla často kritizována, aniž by však existoval jednotný názor na vhodný postup.

b) Právní nástroje uskutečňování společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU

Smlouva o EU stanoví následující právní nástroje 2. pilíře (články 12 a násl.):

1. Společné strategie, které stanoví Evropská rada v oblastech, kde mají členské státy důležité společné zájmy. Vymezuje rovněž cíle, dobu trvání a potřebné prostředky. Na základě obecných směrů vymezených Evropskou radou přijímá Rada konkrétnější rozhodnutí.

2. Společné akce naproti tomu slouží k řešení *specifických situací*. Rozhoduje o nich Rada. Ta také stanoví jejich cíle, prostředky a dobu trvání. O společné akci může být rozhodnuto i mimo rámec společné strategie, pokud tato v dané věci neexistuje.

3. Společný postoj (stanovisko) stanoví k jednotlivým problémům Rada, a to závazně pro členské státy.

Jako příklad společné akce lze uvést jmenování zvláštního vyslance EU pro mír na Blízkém východě (1996) nebo embargo na vývoz zbraní a munice do Afghánistánu (1996). Příklad společného postoje: omezení hospodářských styků s Jugoslávií.

Pokud jde o **rozhodování**, Evropská rada vždy rozhoduje jednomyslně. Rada taktéž rozhoduje jednomyslně (čl. 23 Smlouvy EU), avšak přijímá-li společnou akci nebo společný postoj **na základě společné strategie Evropské rady**, rozhoduje kvalifikovanou většinou, nejde-li ovšem o rozhodnutí týkající se otázek vojenských nebo obrany. Objevení se kvalifikované většiny v mezivládním pilíři je poněkud překvapivé, avšak jen do té doby, než vezmeme v úvahu další pravidla, která slouží jako silné pojistky proti tomu, aby byl některý stát proti své vůli přehlasován:

a) Zavádí se možnost tzv. *konstruktivní abstinence*, která znamená, že stát, který si to nepřeje, se nemusí společné akce zúčastnit, avšak nesmí v ní bránit ostatním. Tento institut se podobá flexibilitě (viz dále) a je vlastně opačným vyjádřením *užší spolupráce*, ovšem ad hoc.

b) V závažnějších případech může členský stát zablokovat hlasování, a tedy i přijetí rozhodnutí, tedy prakticky uplatnit právo veta, odvolá-li se na *důležité důvody své národní politiky*. V takovém případě Rada může rozhodnout kvalifikovanou většinou, že věc bude rozhodnuta jednomyslně Evropskou radou. Tato koncepce se blíží tomu, co je známo z šedesátých let jako *Lucemburský kompromis*.

c) Specifické otázky obrany

Středem pozornosti se stala Západoevropská unie (ZEU). Tato organizace, která vznikla jako západoevropská vojenská organizace na počátku 50. let a poté ve stínu NATO na dlouhou dobu usnula, je nyní kříšena s tím, že má plnit určité funkce v oblasti evropské obrany. Již od Maastrichtu se uvažovalo o jejím možném začlenění do institucionálního systému Evropské unie. Problémem je však její odlišná (mnohem širší) členská základna ve srovnání s EU, jakož i statut neutrálních členských států EU (Rakousko, Švédsko, Finsko). ZEU není nebude schůdnou cestou pro institucionalizaci společné obrany EU. Zřejmě proto také v roce 2000 ukončila svoji činnost a Smlouva z Nice s ní v podstatě nepočítá.

Pokud jde o společnou obranu členských států, společná zahraniční a bezpečnostní politika Unie zahrnuje všechny otázky týkající se bezpečnosti, včetně vytváření rámce společné obranné politiky, která se může změnit ve společnou obranu, rozhodne-li tak Evropská rada (čl. 17 odst. 1 Smlouvy EU). Toto rozhodnutí bude přijato členskými státy po jeho schválení podle jejich ústavních předpisů.

d) Institucionální rámec společné zahraniční a bezpečnostní politiky

Smlouva zřizuje funkci *Vysokého zástupce pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku*, jímž je generální tajemník Rady. Ten má být skutečnou osobností reprezentující Unii navenek, tedy jakýmsi ministrem zahraničních věcí. Kumulace Vysokého zástupce a generálního tajemníka Rady existuje úmyslně proto, aby se nerozšiřoval počet funkcí a institucí. V záležitostech společné zahraniční a bezpečnostní politiky ovšem Unii zastupuje *předseda Rady* (tj. zástupce předsedajícího státu).

Pokud jde o orgány EU, zatímco Komise je do této činnosti zapojena, Evropský parlament zůstává pouze konzultativním (tedy nikoli spolurozhodujícím) orgánem. Pravomoci Soudního dvora se na tuto oblast rovněž nevztahují.

2. Třetí pilíř EU: justiční spolupráce v trestních věcech

Justiční spolupráce v trestních věcech je naprosto nezbytná nejméně ze třech základních důvodů:

* Faktické uvolnění pohybu osob mezi členskými státy je velmi příznivé pro jakoukoli trestnou činnost. Pachatelé trestných činů se mohou snadněji pohybovat mezi jednotlivými státy a snadno unikat postihu ze strany orgánů příslušných států tím, že se přemístí mimo teritoriální dosah jejich pravomoci. Totéž se týká předmětů trestné činnosti - zbraní, kradených aut, unesených osob apod.

* Některé závažné trestné činy, které jsou svou povahou mezinárodní, získávají novou dimenzi uvolněním pohybu mezi členskými státy. Jde o takové trestné činy, jako je např. obchod s drogami, obchod s lidmi, padělání peněz a vůbec jakýkoli mezinárodně organizovaný zločin.

* Samotné Evropské společenství má určité vlastní zájmy, které rovněž musí být chráněny trestním právem analogicky zájmům členských států. Jedná se především o finanční zájmy, které vyžadují ochranu analogickou finančním zájmům členských států.

a) Intenzivnější spolupráce mezi členskými státy - právní nástroje EU

Základním (a jediným) právním nástrojem do vzniku EU byly **mezinárodní smlouvy** sjednané v rámci Rady Evropy, které ovšem později na svém významu nic neztratily a jsou využívány stále:

* *Evropská úmluva o vydávání* (rozumí se pachatelů trestných činů k trestnímu stíhání) (1957) a *dva dodatkové protokoly* (1975 a 1978),

* *Evropská úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech* (1959) a *Dodatkový protokol* (1978),

* *Evropská úmluva o potlačování terorismu (1977)*,

* *Úmluva o předávání odsouzených osob (rozumí se k výkonu trestu) (1983) s Dodatkovým protokolem (1997)*.

Maastrichtská smlouva o EU zavedla dva akty, které přijímala Rada jednomyslně:

- **společné postoje** (stanoviska členských států v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích),

- **společné postupy** (analogie směrnic v komunitárním právu, např. sblížení právních předpisů členských států upravujících úplatkářství, společný postup o kriminalizaci účasti na zločinecké organizaci v EU - oba z r. 1988). Přijaté společné postupy jsou stále v platnosti.

Prováděcí opatření k mezinárodním smlouvám a k společným postupům přijímala Rada kvalifikovanou většinou.

Amsterodamská smlouva přinesla v této oblasti velké změny a podrobnější úpravu. Cílem spolupráce je zajištění občanům EU v prostoru svobody, bezpečnosti a spravednosti vysokou úroveň ochrany. Komise získala iniciativní pravomoc, Evropskému parlamentu byla ponechána konzultativní funkce, avšak nově byla na tuto oblast rozšířena pravomoc Soudního dvora.

Dochází i ke změně právních nástrojů: zatímco společné postoje zůstaly beze změn, namísto společných postupů jsou zavedeny tyto dva právně závazné akty přijímané Radou (jednomyslně):

- **rámcové rozhodnutí** (analogie směrnic, slouží ke sblížování práva členských států, ale na rozdíl od směrnice nemůže nikdy získat přímý účinek),

- **rozhodnutí** (týká se čehokoliv jiného kromě sblížování práva).

Pokud jde o nově sjednané **mezinárodní smlouvy**, Rada může stanovit lhůty, v nichž členské státy musí zahájit postupy k jejich ratifikaci.

V 90. letech byly v rámci EU sjednány další mezinárodní smlouvy, jejichž cílem je zdokonalit mezi členskými státy již existující celoevropskou úpravu. Jedná se o *Úmluvu o zjednodušeném vydávacím řízení mezi členskými státy EU* (1995) a o *Úmluvu o vydávání mezi členskými státy EU* (1996). Tyto smlouvy však nevstoupily v platnost.

b) Ochrana finančních zájmů ES

V roce 1996 byla uzavřena *Úmluva o ochraně finančních zájmů ES*. Zavádí trestní postih podvodných jednání týkajících se financí (rozpočtu) ES. Dvě skutkové podstaty se týkají výdajů a příjmů rozpočtu ES. Pokud jde o výdaje, podvodem je úmyslné jednání (resp. opomenutí), spočívající v použití falešných, nesprávných nebo neúplných údajů či dokumentů s cílem nesprávného použití nebo zadržení prostředků poskytnutých z rozpočtu ES pro jiné účely. U rozpočtových příjmů jde o analogické jednání, jehož účelem je zmenšení příjmů rozpočtu.

V roce 1996 byl sjednán *Protokol o úplatkářství* a rok poté druhý *Protokol o praní špinavých peněz a trestní odpovědnosti právnických osob týkající se finančních zájmů ES*. V roce 1997 byla rovněž uzavřena *Úmluva o boji proti úplatkářství u úředníků ES a u úředníků členských států*.

Ochrana finančních zájmů ES je upravena rovněž nařízením č. 2988/95. To bylo vydáno na základě článku 308 Smlouvy ES, jako opatření nezbytné k fungování jednotného vnitřního trhu. V současné době probíhají práce na dokumentu zvaném **Corpus iuris**, který má být jakýmsi trestním zákoníkem na ochranu zájmů ES. Počítá se i s vytvořením institutu evropského prokurátora (státního zástupce).

c) Evropský zatýkácí rozkaz

Rámcové rozhodnutí (tedy akt obdobný směrnici) č. 2002/584/JVV zavádí pro členské státy zatýkácí rozkaz s účinky, které přesahují hranice jednotlivých členských států. Evropský zatýkácí rozkaz je rozhodnutí soudu členského státu, které je účinné i v dalších členských státech. Týká se

zatčení a předání určité osoby za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu. Vydání (extradice) osoby obviněné nebo odsouzené je nahrazeno rychlejším procesem předání. Jsou přitom prolomeny tradiční zásady, které byly dosud členskými státy respektovány, jako zásada oboustranné trestnosti, nevydávání vlastních občanů cizímu státu, zvláštního režimu pro politické trestné činy apod.

Dožádaný justiční orgán je v zásadě povinen evropský zatýkácí rozkaz vykonat, tj. zatknout osobu a předat ji dožadujícímu státu. Mezi příslušnými justičními orgány členských států je přímý styk.

Evropský zatýkácí rozkaz má přispět k rychlejšímu vydávání osob obviněných či odsouzených za trestné činy. Obsahuje však některé velmi sporné body (zejména vydání vlastního občana orgánu cizího státu).

3. Ochrana lidských práv v EU

a) Reakce na případné porušování lidských práv

Svoboda, bezpečnost ani spravedlnost nemohou být zajištěny bez přísného dodržování základních lidských práv. Vzhledem k tomu, že Evropská unie je budována jako právní unie (analogie právního státu), nemohla být ani tato otázka opomenuta. Eventuální porušování těchto práv ze strany členského státu je třeba sankcionovat, což dosud nebylo právem Společenství upraveno.

Problém byl vyřešen včleněním některých nových ustanovení do Smlouvy o Evropské unii i do Smlouvy o založení ES. Tak především článek 6 nově stanoví, že *"Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, úcty k lidským právům a základním svobodám a panství práva, zásadách, které jsou společné členským státům"*. Meritorním ustanovením je však nový článek 7, který umožňuje, aby Rada konstatovala porušení a uplatnila postih příslušného státu. Analogické ustanovení obsahuje nový článek 309 Smlouvy o založení ES. Postup je následující:

- Rada se sejde na úrovni hlav států nebo předsedů vlád (tedy stejně jako Evropská rada).
- Nejméně třetina členských států nebo Komise podají návrh.
- Rada se usnáší jednomyslně na tom, zda *ze strany členského státu došlo k závažnému a trvalému porušení zásad uvedených v článku 6*, a to poté, co byla vláda tohoto státu vyzvána k vyjádření a poté, co Evropský parlament vysloví souhlas dvěma třetinami odevzdaných hlasů představujících většinu poslanců.
- Došlo-li k takovému konstatování, *může Rada kvalifikovanou většinou rozhodnout o tom, že některá práva členského státu vyplývající z aplikace Smlouvy o Evropské unii nebo Smlouvy o založení ES budou pozastavena*, včetně hlasovacího práva zástupce vlády tohoto členského státu v Radě. Při tomto rozhodování se nebere v úvahu hlas tohoto členského státu a zdržení se hlasování přítomných členů není považováno za záporný hlas.
- Za stejných podmínek může Rada své rozhodnutí odvolat.

Toto ustanovení v praxi nepochybně nebude často používáno, neboť postihuje situaci zcela výjimečnou a málo pravděpodobnou. Některé komentáře se netají tím, že bylo přijato spíše proto, že budoucími členy se stanou státy s kratší demokratickou tradicí.

Smlouva z Nice tento systém vylepšuje o preventivní aspekt. V tomto smyslu mění článek 7 Smlouvy EU tak, že Rada se může většinou 4/5 členů a se souhlasem Evropského parlamentu a po slyšení příslušného členského státu usnést na tom, že v tomto členském státě je riziko vážného porušení základních lidských práv a svobod, na nichž Unie spočívá. Rada zároveň učiní doporučení tomuto státu. Tato změna je ovšem závislá na vstupu v platnost Smlouvy z Nice.

b) Charta základních práv EU

Na zasedání Evropské rady v Nice v prosinci 2000 byla přijata **Charta základních práv**

EU. Je to rozsáhlý dokument (54 článků), který ovšem není pramenem práva a není tedy právně závazný. Jeho politický význam je však obrovský, neboť Unie byla již od svého vzniku kritizována za to, že nevěnuje ochraně lidských práv patřičnou pozornost. Kromě toho bylo třeba upravit *práva občanů členských států přímo k EU*, tedy na unijní úrovni.

Charta obsahuje tři základní kategorie práv:

- základní práva a svobody tak, jak vyplývají z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (1950),
- práva a svobody občanů EU ve vztahu k ES a EU,
- sociální práva, jak vyplývají z Evropské sociální charty.

Kapitola I je nazvána *Důstojnost* a obsahuje mimo jiné právo na život (zákaz trestu smrti) a právo na osobní integritu (včetně zákazu klonování lidí).

Kapitola II nazvaná *Svobody* řadu práv a svobod z různých oblastí: právo na svobodu a bezpečnost, na ochranu osobních údajů, na uzavření manželství a založení rodiny, svobodu umění a věd (včetně respektování akademické svobody), svobodu zvolit si povolání a hledat zaměstnání, svobodu podnikání, právo na ochranu vlastnictví, včetně duševního, jakož i další běžné svobody.

V kapitole III *Rovnost* lze najít zákaz diskriminace podle dlouhé řady kritérií, ale i práva seniorů a právo postižených na integraci.

Kapitola IV nazvaná *Solidarita* obsahuje především sociální práva, mimo jiné právo na bezplatné zprostředkování práce, na rodinný a osobní život, na ochranu zdraví, životního prostředí a nechybí ani ochrana spotřebitele.

Kapitola V *Práva občanů EU* se týká toho, co je obsahem občanství EU.

V kapitole VI *Spravedlnost* lze najít obvyklá práva týkající se trestání a uplatňování práv (např. právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, presumpce nevinny, zákaz dvojího trestu za tentýž čin apod.

Závěrečná kapitola VII obsahuje všeobecná ustanovení, např. o rozsahu zaručených práv. Jejich omezení může být stanoveno jen zákonem. Práva vyplývající ze zřizovacích smluv ES/EU mohou být omezena jen těmito smlouvami. Ochrana práv podle Charty náleží orgánům EU i členských států při náležitém respektování zásady subsidiarity. Poslední článek (54) stanoví zákaz zneužívání práv.

Charta v současné době nemá povahu právního dokumentu.

c) Rozšíření zákazu diskriminace

Zatímco článek 12 Smlouvy o založení ES zakazující diskriminaci z důvodu jiné státní příslušnosti se nemění, přibývá další článek 13, který směřuje k odstranění diskriminace podle dalších kritérií, jimiž jsou pohlaví, rasový nebo etnický původ, náboženství nebo víra, postižení, věk a sexuální orientace. Rada může za tímto účelem přijímat opatření jednomyslným rozhodnutím na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem.

XIX. ČESKÁ REPUBLIKA JAKO ČLENSKÝ STÁT. OBSAH ČLENSTVÍ ČR V ES(EU)

1. Přehled smluvní úpravy vztahů mezi Československem, Českou republikou a Evropskými společenstvími. Dohoda o přidružení

Před rokem 1989 byly obchodní vztahy s Evropským hospodářským společenstvím regulovány pouze dvěma speciálními dohodami, týkajícími se textilních výrobků a skopového (jehněčího) masa. Komplexní úprava obchodních vztahů, tehdy omezených na obchodní výměnu, neexistovala. Po roce 1989 začalo Československo navazovat užší vztahy se Společenstvími a již v květnu 1990 byla podepsána *Dohoda mezi ČSFR na jedné straně a EHS a ESAE na straně druhé o obchodu a obchodní a hospodářské spolupráci*. O rok později byla podobná dohoda podepsána s

ESUO.

Hospodářská a politická orientace ČSFR a zejména zájem o vstup do Společenství vyžadovaly povznést vzájemný vztah na vyšší faktickou a právní úroveň. Vzhledem k tomu, že členství v ES vyžaduje náročnou a dlouhodobou přípravu, byla pro země střední a východní Evropy zvolena cesta *přidružení*. Komise ES vypracovala koncepci tzv. *Evropských dohod* (tedy dohod o přidružení), které umožňují nejen právně upravit vyšší formy spolupráce, ale jsou také programem přípravy pro budoucí členství těchto zemí v ES.

Evropská dohoda o přidružení ČSFR byla podepsána v prosinci 1991. Dříve než však mohla vstoupit v platnost, ČSFR byla rozdělena a zanikla jako stát. Vzhledem k tomu, že sukcese ČR a SR nebyla v tomto případě možná, byla posléze sjednána a podepsána nová *Evropská dohoda o přidružení ČR*, a to v říjnu 1993. V platnost vstoupila v únoru 1995. Její plný název je **Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé**.

Vzhledem k tomu, že ratifikační proces trvá poměrně dlouho, přijaly již po sjednání dohody o přidružení ČSFR strany opatření k tomu, aby nejdůležitější části dohody mohly být aplikovány co nejdříve, bez čekání na to, až vstoupí v platnost. V roce 1992 byla proto ještě za trvání federace podepsána **Prozatímní dohoda o obchodu a věcech souvisejících mezi ČSFR (nyní ČR) na jedné straně a EHS a ESUO na straně druhé**. Tato dohoda vstoupila v platnost svým podpisem (tedy bez ratifikace) a umožnila ihned aplikovat části dohody o přidružení, týkající se volného pohybu zboží, pohybu kapitálu, hospodářské soutěže, harmonizace práva apod. Prozatímní dohoda se stala předmětem sukcese a platila po rozdělení ČSFR dále pro ČR a SR. Pro ČR její funkce skončila vstupem v platnost dohody o přidružení 1. února 1995.

Cílem Dohody o přidružení bylo zejména poskytnout rámec pro politický dialog, podporovat rozvoj obchodu a harmonických ekonomických vztahů mezi stranami, poskytnout základnu pro finanční a technickou pomoc ze strany Společenství a vhodný rámec pro postupnou integraci ČR do Společenství. Dohoda zavázala smluvní strany především postupně vytvářet oblast volného obchodu, tedy uvolňovat vzájemný obchod postupným snižováním cel a odstraňováním kvantitativních restrikcí.

Jednou z hlavních povinností ČR jako budoucího člena byla *aproximace českého právního řádu* ve vztahu ke komunitárnímu právu, tedy *sblížování stávajících a budoucích právních předpisů ČR s právními předpisy Společenství*.

Přijetí za člena Evropské unie tak vyžadovalo v právní oblasti splnění dvou hlavních podmínek:

- a) v okamžiku přijetí akceptace tzv. *acquis communautaire* a dosažení kompatibility národního práva s právem Společenství,
- b) vytvoření právních nástrojů nezbytných pro plnění povinností vyplývajících z členství v době po přijetí.

Termínem *acquis communautaire* se označuje vše, čeho bylo v oblasti práva Společenství dosaženo, tedy souhrn všech právních pravidel v jakékoli formě, které tvoří právo Společenství. Všechna tato pravidla se okamžikem přijetí za člena stávají pro nový stát závazná se všemi důsledky. Směrnice Společenství, které vyžadují vnitrostátní implementace (např. legislativní cestou) musí být v požadované lhůtě takto implementovány. Toto vše musí být v době přijetí realizováno. Prakticky to znamená, že vnitrostátní právní řád, resp. jeho část odpovídající věcné působnosti norem práva Společenství, musí být v okamžiku přijetí s právem Společenství plně kompatibilní. Sblížováním obsahu právních předpisů se ovšem celý problém nevyčerpává. Přijaté předpisy také musí být svými adresáty respektovány, a tudíž musí být vytvořeny příslušné donucovací mechanismy. Kromě uvedeného bylo třeba dále vytvořit právní nástroje nezbytné pro plnění povinností vyplývajících z členství v době po přijetí.

Ústavně právní předpoklady členství ČR v EU byly splněny novelou Ústavy ČR (ústavní zákon č. 515/2002 Sb.).

2. Členství ČR v ES a EU

Vstupem v platnost Smlouvy o přístupu dne 1. května 2004 vzniklo členství ČR. Z hlediska formálně právního se stala ČR členem Evropského společenství a EURATOMu, nikoli Evropské unie, která nemá právní subjektivitu. Členství je právním vztahem mezi členem (státem) a organizací, a právní vztah může existovat jen mezi dvěma subjekty práva. Ve skutečnosti se ČR stala smluvní stranou *smluv, na nichž je založena EU*, tedy Smlouvy o ES, Smlouvy o EURATOMU a Smlouvy o EU. Proto se běžně hovoří o členství ČR v EU.

Právní dokumenty, které jsou základem členství ČR, jsou následující:

1. Smlouva o přístupu, jejíž plný název je *Smlouva mezi Belgickým královstvím, Dánským královstvím, Spolkovou republikou Německo, Řeckou republikou, Španělským královstvím, Francouzskou republikou, Irskem, Italskou republikou, Lucemburským velkovévodstvím, Nizozemským královstvím, Rakouskou republikou, Portugalskou republikou, Finskou republikou, Švédským královstvím, Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irsku (členskými státy Evropské unie) a Českou republikou, Estonskou republikou, Kyperskou republikou, Lotyšskou republikou, Litevskou republikou, Maďarskou republikou, Republikou Malta, Polskou republikou, Republikou Slovinsko, Slovenskou republikou o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Evropské unii*. Je to dvoustranná smlouva, a to mezi původními členy na straně jedné a přistupujícími členy na straně druhé. Tento stručný dokument pouze stanoví, že přistupující státy se stávají členy EU a smluvními stranami smluv, na nichž je EU založena.

2. Tyto smlouvy však musely být zároveň upraveny tak, aby respektovaly rozšířenou členskou základnu. Proto je přílohou Smlouvy o přístupu dokument nazvaný **Akt o podmínkách přístupu České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie**. Tento dokument obsahuje konkrétní ustanovení o začlenění nových členských států do systému ES/EU, zejména do jejich institucionální struktury, jakož i do druhého a třetího pilíře EU. Proto tento akt představuje důležitou změnu Smluv o EU i o ES.

3. Smlouva o přístupu obsahuje ještě dlouhou řadu **dalších příloh**, které obsahují specifická pravidla vztahující se na jednotlivé nové členy. Pokud jde o ta, která se týkají ČR, jsou obsažena především v **Příloze V Aktu** (derogace a výjimky pro ČR).

Všechny uvedené dokumenty jsou vyhlášeny v českém jazyce ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 44/2004. Tato částka Sbírky má několik tisíc stran.

3. Obsah členství v EU (ES)

Již bylo zmíněno, že obsahem členství jsou práva a povinnosti stran (člena a organizace). Mezi základní povinnosti člena patří jeho *loyalita*, a to vůči ES. Je to stanoveno v čl. 10 Smlouvy o ES, kde je rozlišována aktivní stránka loyality (povinnost přijímat opatření k plnění závazků vyplývajících z práva ES) a její pasivní stránka (povinnost zdržet se opatření, která by mohla ohrozit uskutečnění cílů Smlouvy o ES).

Vyloučení členského státu z ES (EU) není možné, a to ani pro nejzávažnější či opakované protiprávní chování. Vedou se spory o to, zda členský stát může vystoupit z EU. Vzájemné vypořádání po vystoupení by totiž bylo ztěžlivě představitelné. Návrh evropské ústavy však toto právo respektuje.